

УДК 376/6/09(438)«XX»

Х. А. Дзюбинська

Дрогобицький державний педагогічний університет

ОПІКУНСЬКО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАРШАВСЬКОГО БЛАГОДІЙНОГО ТОВАРИСТВА (1814–1914)

У статті розкрито внесок Варшавського благодійного товариства в становлення та діяльність перших захоронок і ясел для малих дітей у Польщі, у розвиток і популяризацію професійної освіти для дітей-сиріт і найбільш вразливих дітей, які не мали інших можливостей її отримання. Розкрито специфіку їх діяльності, проведення занять, де діти могли навчитися культури щоденного життя, добрих манер, гігієнічних звичок тощо. Ці установи намагалися створити для дітей-сиріт умови, наближені до сімейних. Товариство надавало допомогу дітям у вигляді стипендій на оплату за навчання і купівлю книжок. Значним досягненням товариства була організація медичної опіки дітей-сиріт.

Ключові слова: Варшавське благодійне товариство, діти-сироти, захоронки, ясла, опіка, навчання, виховання, Польща.

Постановка проблеми. Багатогранність і складність завдань, які стоять сьогодні перед суспільством (зубожіння народу, збільшення захворюваності дітей, соціальне сирітство, безпритульність, ріст дитячої та підліткової злочинності), спонукають педагогічну науку до пошуку нових нестандартних підходів у розв'язанні проблеми виховання, соціального захисту й матеріального забезпечення.

Соціальна опіка дітей і молоді особливо гостро постає в перехідні етапи суспільно-політичного й економічного розвитку держави, якими для України і Польщі були ХІХ – ХХ ст. Ідеї про пріоритетність суспільного виховання, породжені необхідністю здійснювати виховання дітей із несприятливого сімейного середовища, негативних обставин життєдіяльності тогочасної сім'ї були в полі зору педагогів, психологів, громадських діячів.

Аналіз актуальних досліджень. В українській історико-педагогічній науці знайшли відображення окремі аспекти освітньо-виховної діяльності і творчої спадщини польських педагогів: проблема формування творчої особистості (С. Денисюк), дитяче самоврядування (Т. Забута), гуманістичні ідеї творчої спадщини Я. Корчака в контексті розвитку вітчизняної педагогічної думки (В. Кушнір), проблеми гуманістичного виховання особистості в педагогічній спадщині Я. Корчака та А. Макаренка (Й. Гайда); проблеми виховання дітей-сиріт у польській педагогіці міжвоєнного періоду (Ю. Яким). Однак відсутні в україномовній джерельній базі публікації, присвячені проблемам опіки та виховання дітей-сиріт у діяльності благодійних товариств та інституцій Польщі в ХІХ – на початку ХХ ст.

Мета статті – висвітлити діяльність Варшавського благодійного товариства щодо становлення та діяльності перших захоронок і ясел для малих дітей у Польщі, його внесок у розвиток і популяризацію професійної освіти для дітей-сиріт і найбідніших дітей, які не мали інших можливостей її отримання.

Виклад основного матеріалу. В історії опікунської педагогіки Польщі вагоме місце посідає виховна діяльність Варшавського благодійного товариства, теоретико-методичні засади роботи з дітьми-сиротами. У XIX ст. на теренах Західної Європи популярності набула опіка над малими дітьми у формі захоронок, які підтримувало товариство. Перші захорони на території Варшави з'явилися в 1838 р. за підтримки Т. Яніковського (1801–1840), який походив з міщанської сім'ї та займався торгівельною справою [7, т. 10, 521]. Дітей почали поселяти 7 листопада 1838 р. Головою цього відділу став П. Лубеньський (1786–1867), який працював раніше у фінансових установах, а його заступником – Т. Яніковський [7, т. 19, 496].

Урочисте відкриття першої в Польському Королівстві захоронки відбулося 3 серпня 1839 р. Її керівником став Т. Новосельський (1812–1888) – письменник і педагог, який з 1835 р. працював у Варшавському Благодійному Товаристві. У 1838 р. проходив стажування у Празі, де здобув досвід організації процесу виховання у чеських захоронках [7, т. 23, 385]. Незабаром вони набули значного поширення. У 1846 р. тут діяли 7 захоронок, які налічували 400 дітей, у 1854 р. – 616 вихованців. Керівниками груп були випускники Інституту вчителів початкової школи в Ловічу. Практичні заняття в захоронках для опікунів проводив особисто Т. Новосельський. Найохочіше приймали на роботу подружні пари, де чоловік виконував функцію керівника, а жінка була наглядачем. Переваги мали ті пари, котрі вміли грати на скрипці, оскільки вважалося, що це повинно сприяти розвитку музичних здібностей вихованців [4, 113].

До захоронок приймали дітей віком від трьох до дванадцяти років. Правила прийому були чітко прописані, щоб уникнути прийняття тих дітей, які мають добру опіку вдома. Перевагу мали діти-сироти або напівсироти віком від трьох до семи років, або чиї батьки постійно працювали. Статут «... покладав на батьків обов'язок щодня зранку приводити дитину, окрім неділі і святкових днів, пристойно вдягнуену, зачесану, з канапкою на сніданок (...). Не митих і брудних дітей не приймали. Батьки зобов'язувалися вчасно забирати дитину із закладу» [5, 150]. На початку діяльності в захоронках було одноразове харчування.

У 1858 р. товариство провело інспектування захоронок. «У день перевірки в кожному закладі перебувало близько 50 дітей (тільки в одному 73) під опікою наглядачки і помічниці. Діти отримали обід; у захоронці № 2 на вул. Огородовій вихованці їли: у понеділок – борщ, вівторок – крупу з м'ясом, середу – кашу, четвер – крупу з м'ясом, п'ятницю – гороховий суп, суботу – картопляний суп або кашу і обов'язково до всіх страв отримували шматок хліба. Сніданок приносили з дому (канапки), а влітку на підвечірок отримували по шматочку хліба» [2, т. 3, 278].

Приміщення захоронок мали бути пристосовані для проживання відповідної кількості дітей, дотримані санітарні умови, температура взимку не повинна була опускатися нижче 14 градусів. Як правило, біля закладу, який розташовувався далеко від фабрик і насиченого руху, був стадіон і майданчик для ігор. Оснащення й умеблювання захоронок виглядало так: «... на право знаходилася низька хатинка з трьома вікнами. Під вікнами – три ряди по п'ять низьких лавок, а біля трьох стін: жовта шафа, таблиці з насінням, моделями органів, колосками збіжжя тощо, а найвище висіла дошка з надписом «Люби ближнього свого як самого себе», далі стояла рахівниця і висіла велика скляна картина з кольоровими образками, які кожні два тижні змінювали. На ній були зображені сцени з історії життя Йозефа і його братів, а над цим надпис «Не роби другому, що собі не бажаєш». Також висів образ Ісуса, а над ним надпис «Бог все бачить», годинник (...)» [5, 151].

В одній захоронці працював керівник, дві жінки (наглядачки; наприкінці ХІХ ст. – охоронці) і помічниці (дві, якщо багато дітей). Вони опікувалися дітьми і проводили з ними заняття від 9.00 до 16.00, а влітку до 17.00, за що отримували грошову винагороду і стабільне тепле житло. Розклад занять у всіх захоронках був схожим: «... після приходу о 8.00 діти складали свої речі і снідали. Потім була гімнастика, молитва, знову гімнастика, через півгодини бесіди про Бога, притчі зі Св. Письма або історичні розповіді. Після обіду дівчата займалися ручною роботою, хлопці – малюванням, потім гімнастика, вивчення алфавіту, підвечірок, гімнастика і спів церковних пісень» [3, 176–177]. Молодші діти часто вчилися усно без використання підручників. Читання і письмо вивчали переважно діти старші семи років.

Така форма опіки набувала щораз більшої популярності, адже в цих закладах діти отримували не тільки опіку, але й харчування, рідко – одяг, що було надзвичайно важливим для бідних сімей. Початковим завданням захоронок було забезпечення дітям не навчання, а опіки. Основна мета «...

не вчити, але зайняти вихованців протягом дня легким і приємним способом, навчати нових понять, літер, читання в процесі гри» [3, 176–177]. Не менш важливим було навчання етичним правилам і фізичний розвиток дітей. Не можна було застосовувати фізичні покарання, з дітьми поводитися лагідно і намагалися створити теплу й приємну атмосферу.

Діти віком до шести років пізнавали світ під час ігор, де вони розвивали своє мислення, а особливо спостереження. Щойно вони досягали шестиріччя розпочиналося планове й систематичне навчання, що мало на меті піклування про інтелектуальний, моральний і фізичний розвиток вихованців. Від початку перебування в захоронці дітям розповідали як піклуватися про своє здоров'я, слідкувати за особистою гігієною (часто мити руки й купатися). Крім того, на свіжому повітрі проводили гімнастику, ігри, які були на високому методичному та змістовому рівнях. Після всіх занять діти молилися, тому обов'язковими були уроки католицької релігії, де «... молодші вчили молитви, а старші – основні релігійні правила, молитви й оповідання зі світової історії» [5, 152]. Опікуни часто використовували наочний метод, за допомогою якого навчали не тільки як сіяти насіння, збіжжя, але й ознайомлювали з різними видами квітів і комах, звертали увагу на доброту та всесторонність Творця.

Після виходу Т. Новосельського з Варшавського благодійного товариства захоронки втратили свою популярність. За весь період діяльності було змінено 182 методи навчання. Прийнято 183 теорію Л. Хіманеґо, австрійського педагога, який був прихильником суворого навчання дітей, «... бідних дітей потрібно привчати до незручностей, ригористичного виконання різних доручень, обмежувати свободу дитини, іграм присвячувати тільки одну годину вдень» [1, 155].

У другій половині ХІХ ст. діяльність захоронок відіграла важливу роль у підготовці дітей до школи, і навіть священники заохочували своїх вірян, відправляти дітей до цих закладів. Так, «у 1862 р. на 3958 дітей, які перебували в захоронках Товариства (...) припадало 68 сиріт» [5, 155]. З 1857 р. до захоронок впроваджено початкове навчання, де, крім уроків Святого Письма, навчали елементів арифметики, географії, природи, фізичні вправи, у містах знайомили з відповідним ремеслом. Важливим був той факт, що навчання дітей відбувалося польською мовою на елементарному рівні, а часом – і на професійному. Однак, навчання читання й письма польською мовою було нелегальним, забороненим царською владою після розгрому січневого повстання. «Вихователі, які приймали до захоронок старших дітей, вчили їх польської мови й

літератури, молодших навчали вчителі, які офіційно виконували роль помічниць» [5, 157].

Окремі члени товариства щороку відвідували захоронки. Метою їхнього візиту була перевірка чистоти та порядку, рівня навчання й інтелектуального розвитку дітей. Вихованців з найкращими результатами нагороджували книжками, часто букварями, дехто отримував одяг, взуття і навіть тістечка. Хоч до діяльності окремих захоронок були зауваження, керівництво мотивувало персонал до їх усунення. Однак були і зразкові, яких варто було наслідувати «... взірцевою захоронкою був заклад на вул. Генсей» [5, 156].

Для сиріт і бідних дітей перебування в захоронці було єдиною можливістю навчитися читати й писати. Особлива увага зверталася на патріотичне виховання і пробудження національної свідомості в польських дітей, що в роки найбільшої русифікації суспільства було надзвичайно цінним. Царська влада негативно ставилася до навчання дітей польською мовою, тому в 1884 р. губернатор наказав відрахувати із захоронок дітей старших семи років і припинити навчання рідною мовою. Проте керівництво товариства не відмовилося від таємного навчання. Контролери, які здійснювали перевірку, виявили в закладах дітей старших семи років, польські книжки і зошити. Всупереч попередженням дітей не вчили російської мови, а замість портрету царя найчастіше висів портрет А. Міцкевича. Все це свідчило про невиконання русифікаційних приписів. «Працівники Варшавського Благодійного Товариства були свідомі своєї приналежності до польського народу і мали переконання, що кожна дитина має право виховуватися у рідній мові і культурі» [5, 160]. Однак, царська влада наполягала на своєму, в результаті чого товариство було зобов'язане виконати всі зауваження. Така ситуація тривала до кінця XIX ст. Також була введена незначна оплата за перебування дитини в захоронках, однак бідні батьки не змогли їх оплачувати, що призвело до зниження кількості дітей у цих закладах.

Фінансування захоронок було скромним, кошти надходили у вигляді оплати батьків дітей, і то невелика частина, оскільки найбідніші діти й сироти були звільнені від оплати, з благодійних акцій, які організовували члени товариства, одноразових виплат приватних осіб або записів у заповітах приватних благодійників. Умовою отримання коштів від останніх були молитви дітей за душі доброчинців. З часом ці заклади почали підтримувати різні інститути і власники фабрик. У Варшаві існувало «... три типи власності й у зв'язку з цим три форми утримання захоронок, які

офіційно перебували під керівництвом Варшавського Благодійного Товариства. Перший тип утримувало саме Товариство, будучи його власником. Другий вид дошкільних закладів виховання утворили й утримували, а надалі віддавали під патронат Товариства, акціонерні товариства (...). Третій тип фінансувала опікунська рада, приватні особи, які теж доручали керівництво товариству, оскільки не хотіли мати клопоту з оформленням їх під власним іменем» [5, 161].

Незважаючи на постійний контроль та нагляд за діяльністю захоронок, товариство значною мірою вплинуло на моральний і розумовий розвиток дітей та молоді. Захоронки часто залишалися єдиними інституціями, які захищали дітей від негативного впливу суспільства. Вони були першими дошкільними закладами виховання на польських землях, які великі зусилля вклали в опікунську діяльність для того, щоб з наймолодших сиріт і найбідніших дітей вирости порядні люди й громадяни.

Варшавське Благодійне Товариство намагалося справитися зі складною суспільною ситуацією, яка на той час склалася у Варшаві, розширити і пристосувати свої форми опіки над дітьми-сиротами до нових потреб. Товариство організувало ясла як нову форму опіки над найменшими дітьми у Варшаві. Цю ідею було підтримано у зв'язку із зростанням кількості підкинутих немовлят у лікарні, а також з урахуванням того, що були єдиним виходом для жінок, що працювали. «За підрахунками лікаря Й. Фраєра, кількість підкинутих дітей протягом 1850–1860 рр. в середньому досягала 1835. Найбільше цих немовлят було знайдено в березні – 240, а найменше в серпні – 148. Щодня підкидали близько шести дітей. Смертність підкинутих дітей перевищувала 30 відсотків» [5, 168].

Перші ясла були організовані в 1857 р. на вул. Броварній у Варшаві під назвою будинку притулку для немовлят, який призначався для дітей віком від шести тижнів до двох років. Крім сиріт, до цього закладу «...приймали на денне перебування дітей з бідних сімей, від яких вимагали свідоцтво про народження дитини, довідку про щеплення від віспи і задовільний стан здоров'я» [6, 85]. Такою формою опіки зацікавилася царська родина, яка надавала яслам фінансову підтримку. Протягом наступних років відкривалися нові ясла на алеях Єрозолімських, Тамце і Новолипин. У 70-х рр. XIX ст. працювали тільки одні ясла з чотирма дітьми, а згодом їх закрили. Очевидно, що причиною їх закриття була велика смертність серед дітей у яслах і труднощі в опіці над малими дітьми [4, 167].

Наприкінці XIX ст. наступив розквіт дошкільних закладів виховання. Р. Кроненберг відкрила ясла на вул. Золотій, які перебували під керівництвом товариства. Вона була спонсором нового закладу, але призначеного для дещо старших дітей – від двох до п'яти років. До нього прийняли десятеро дітей, які отримували опіку, триразове харчування, одяг та іграшки.

Після наказу генерал-губернатора про вилучення із захоронок дітей старших семи років, товариство прийняло рішення про створення швейних майстерень для дівчат і зал занять для хлопців, оскільки цих дітей потрібно було підготувати до дорослого життя. Перша швейна майстерня мала назву святкової швейної і була відкрита у 1881 р. Щодня сестри милосердя навчали дівчат із захоронок, а в неділю – дівчат з міста. «У перший рік існування швейної майстерні брало участь 30 учениць, а у 1887 р. тут вчилася 187 дівчат. Прийом відбувався раз на рік. Тут молодих дівчат навчали штопати, плести гачком, гаптувати, прати, куховарити, робити покупки та вести домашнє господарство» [5, 194–195]. Діти-сироти і найбідніші діти отримували безплатну професійну освіту, харчування (сніданок і обід), нічліг. У будинку, де розміщувалася швейна майстерня, були такі приміщення: робочі зали, помешкання сестер, пральня, прасувальна, кухня і їдальня.

День розпочинався о сьомій годині ранку з підготовки до занять, яка тривала до дев'ятої години. Після молитви починалися заняття, де кожна з дівчат отримувала розпочату попереднього дня роботу, яка була підписана її прізвищем. Опікунки стежили, щоб дівчата старанно працювали й добре використовували час праці. Щодня опікунка призначала декілька дівчат для приготування обіду й прибирання. Так вони працювали по дві години з десятихвилинною перервою. Обід був о дванадцятій. Від першої до шостої години взимку і до сьомої влітку дівчата знову працювали. На перервах вихованки відпочивали на свіжому повітрі, читали книги на релігійну чи моральну тематику. Наприкінці дня опікунки оцінювали роботу кожної дівчини.

У суботу заняття не проводили, однак дівчата приходили прибирати. У неділю вони брали участь у спільному обіді, а після цього гралися на дворі під наглядом вихователів, слухали біблійні притчі, а о п'ятій годині частина дівчат поверталася додому. Перебування в швейній надавало дівчатам-сиротам можливість у майбутньому самостійно себе забезпечити. У 1894 р. відкрито філію швейні в Ігнацові біля Мінська Мазовецького. З 1900 р. у швейних упроваджено початкове й елементи професійного навчання. Кожна з них мала свого благодійника, який надавав їй фінансову підтримку.

Під опікою товариства діяли зали для занять хлопців, подібні до дівчачих. Хлопців приймали віком від 7 до 14 років, з необхідних документів були свідоцтво про народження і довідка про щеплення від віспи. Вчитель мав контролювати гігієнічний стан дитини, дотримання порядку і чистоти приміщень, виховувати учнів, підтримувати дисципліну, намагатися уникати покарань учнів. Перший зал для хлопців відкрився у 1887 р., а через рік їх діяло вже 7. Тут виховувалися як польські, так і єврейські діти. Шкільна програма для усіх була однаковою. На практичних заняттях хлопці вчилися плести кошики, виготовляти вироби із соломи, щітки, різьбити по дереву та його обробляти [5, 207]. Хлопці також опановували професії кравця, шевця і слюсаря. Як правило, навчання в старших хлопців проводив учитель. Крім практичних занять, вихованцям прищеплювали такі риси, як сумлінність, ретельність, любов до праці й естетичний смак. У закладах, де вчилися єврейські діти, було заняття з іудаїзму. Утримання залу для хлопців було дорожчим, ніж для дівчат. Незважаючи на те, що частину виробів дітей продавали, це все одно не поліпшувало фінансову ситуацію, крім того, допомагали товариство і благодійники.

Товариство надавало допомогу дітям-сиротам у вигляді стипендій на оплату за навчання і купівлю книжок. Значна частина коштів надходила із заповітів та благодійних унесків. З метою запобігання призначення стипендії дітям російського походження, часто уточнювалося кому саме, і як можна використати кошти. Найчастіше гроші надавали для дітей-сиріт і найбільш бідних учнів римо-католицького віровизнання, польського походження і тих, хто добре вчився. Після 1886 р. царська влада заборонила виплату стипендій. Великою заслугою товариства було те, що, незважаючи на політичну ситуацію, воно безперервно продовжувало свою діяльність на добродійних началах [5, 260].

Товариство було ініціатором і організатором сучасних форм опіки і слугувало взірцем для інших благодійних товариств, які виникали в містах Польського Королівства. Вони мали стати для дітей сімейним вогнищем, задовольнити не тільки біологічні й матеріальні потреби, але й духовні і розумові, формувати характер вихованців, розвивати їхні зацікавлення, здібності, підтримувати релігійні, народні, моральні почуття, вчити працювати і співпрацювати в групі, вказувати нові шляхи та напрями особистого розвитку. Велику увагу зосереджували на національному вихованні, що неодноразово вимагало порушення приписів та чинних наказів, що перетворилося на репресії членів товариства. Значним досягненням товариства була організація медичної опіки дітей-сиріт.

Висновок. Діяльність Варшавського благодійного товариства зробила вагомий внесок в організацію захоронок і ясел для малих дітей, у розвиток і популяризацію професійної освіти для дітей-сиріт і найбідніших дітей, які не мали інших можливостей її отримання. Цим дітям намагалися створити умови, наближені до сімейних. Важливу роль виконували швейні майстерні та зали для занять хлопців, де діти могли навчитися культури щоденного життя, добрих манер, гігієнічних звичок тощо.

Подальших наукових студій потребує опікунсько-виховна діяльність Люблінського та Краківського благодійних товариств, форми опіки і зміст виховання дітей-сиріт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bobrowska-Nowak W. Zarys dziejów wychowania przedszkolnego / Wanda Bobrowska-Nowak. – Warszawa : WsiP, 1978. – 399 s.
2. Bronisław P. Przechadzka po ochronach warszawskich (w czerwcu 1858) / P. Bronisław // Wieniec : pismo zbiorowe ofiarowane Stanisławowi Jachowiczowi. – Warszawa : Druk A. Gina, 1858. – T 3. – S. 102.
3. Grotowski Ż. Rozwój zakładów dobroczynnych w Warszawie / Żeliszew Grotowski // Gazeta Handlowa. – Warszawa. – 1910. – S. 176–177.
4. Kępski Cz. Towarzystwa dobroczynności w Królestwie Polskim (1815–1914) / Czesław Kępski. – Lublin : Wydaw. UMCS, 1993. – 282 s.
5. Markiewiczowa H. Działalność opiekuńczo-wychowawcza Wileńskiego Towarzystwa Dobroczynności 1807–1830 / Hanna Markiewiczowa. – Warszawa : Wydaw. Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010. – 176 s.
6. Mazur E. Dobroczynność w Warszawie w XIX wieku / Elżbieta Mazur. – Warszawa : PAN, 1999. – 201 s.
7. Polski Słownik Biograficzny. – Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 1948. – T. 10, 19, 23. – 636 s.

РЕЗЮМЕ

Дзюбинская К. А. Попечительско-воспитательная деятельность варшавского благотворительного общества (1814–1914).

В статье раскрыто вклад Варшавского благотворительного общества в становление и деятельность первых захоронок и яслей для детей в Польше, в развитие и популяризацию профессионального образования для детей-сирот и бедных детей, которые не имели других возможностей его получения. Раскрыта специфика их деятельности, проведения занятий, где дети могли научиться культуре повседневной жизни, хорошим манерам, гигиеническим привычкам и т.д. Эти учреждения пытались создать для детей-сирот условия, приближенные к семейным. Общество оказывало помощь детям в виде стипендий на плату обучения и покупку книг. Значительным достижением общества была организация медицинской опеки детей-сирот.

Ключевые слова: Варшавское благотворительное общество, дети-сироты, захоронки, ясли, опека, обучение, воспитание, Польша.

SUMMARY

Dzyubynska K. The tutorial and upbringing activity of the warsaw charitable society in 19th century.

In the history of tutorial pedagogic in Poland significant role plays the upbringing activity of Warsaw charitable society, theoretical and methodological bases in work with orphan-children. The society was an initiator for creating of the first boarding houses and public nurseries in Poland. Despite the constant inspection and supervision over the boarding houses, society influenced to a great extent moral and mental development of children and youth. Boarding houses remained often the only institutions which protected children against the negative influence of the society. They were the first pre-school upbringing establishments in Poland which offered a great effort in tutorial activity to make out of youngest orphans and the poorest children honest men and citizen. Extend methods and means for upbringing were prayer, drill, play, and narration about God, parables of the Holy Writ, historical narratives and drawing. Tutors used demonstratives. Youngest children used to learn orally without schoolbooks. Drill and play were carried out on the high methodological and content level. Important was teaching for ethical rules and physical development of children.

Children in age of six years got acquainted with the World during play where they developed their mentality and observation in particular. After they reached six years began planned and systematic studying which was aimed at care of intellectual, moral and physical development of disciples. Reading and writing learned mostly children elder than seven years.

The society tried to overcome difficult social situation dominating in that time in Warsaw, to enlarge and get adopted own tutorial forms over the orphan-children to the new needs. The society organized public nursery as a new tutorial form over the smallest children in Warsaw. This idea was supported in relation with growing amount of infants left at hospital and that it was the only way out for women.

The society founded sewing workshops for girls and a work room for boys with aim to prepare them for adult life. Children got free of charge vocational training, nourishment (breakfast and dinner), lodging for the night. Girls were taught to mend, knit, embroider, launder, cook, to do shopping and housekeeping. Teachers controlled hygienic condition of children, keeping order and cleanness in rooms, had to teach children to keep up discipline, try to avoid punishment for pupils. The society took Polish and Jewish children. School program was unified. During practical school hours boys learned to weave baskets, to make articles of straw, brushes, to carve and work up the wood, to master tailor, shoemaker and metalworker. The disciples were inoculated with habits like honesty, painstaking, assiduity and aesthetic taste. These establishments tried to create conditions for orphan-children close to that in the family. The institution granted for children studying and books. Significant progress for society was medical treatment of orphan-children.

Key words: *Warsaw charitable society, orphan-children, boarding schools, public nursery, guardianship, studying, upbringing, Poland.*